

Подорожна Ірина

аспірант

Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ПРОБЛЕМУ РОЗВИТКУ

КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті проаналізовано погляди сучасних дослідників на проблему розвитку креативності майбутніх учителів. Виявлено основні шляхи розвитку креативності майбутніх учителів різних профілів навчання.

Ключові слова: *креативність, професійна підготовка, майбутній учитель природничого профілю.*

В статье проанализированы взгляды современных исследователей на проблему развития креативности будущих учителей. Выявлены основные пути развития креативности будущих учителей разных профилей обучения.

Ключевые слова: *креативность, профессиональная подготовка, будущий учитель естественного профиля.*

In article sights of modern researchers on a problem of development of creativity of the future teachers are analyzed. The basic ways of development of creativity of the future teachers of different profiles of training are revealed.

Key words: *creativity, professional preparation, future teacher of natural type.*

Друга половина ХХ – початок ХХІ століть ознаменувалися бурхливим розвитком педагогічної науки. Одним із актуальних питань сьогодення є проблема розвитку креативності майбутніх учителів. Актуальність останньої зумовлена необхідністю виховувати покоління, здатне бачити проблеми, аналізувати їх та знаходити нестандартні ефективні рішення. Світова економічна криза вразила молоду Українську державу з ще нестабільною

політичною ситуацією. І саме майбутнє креативне покоління здатне подолати бар'єри шаблонності, якими відрізняються дії багатьох сучасних керівників. Але треба пам'ятати, що тільки вчитель з високим рівнем креативності здатен розвивати цю якість у своїх учнів. І розвивати креативність майбутніх учителів потрібно ще в процесі фахової підготовки. «Формувати духовний світ школярів може лише духовно багатий вчитель, який пережив та переживає на особистісному досвіді муки та радості творчості, знаходиться у неустанному і вічному пошуку і який здатен зарядити цим пошуком і своїх дітей» [5, с. 149]. Ці слова Б. Коротяєва мають стати життєвим кредо кожного студента педагогічного вищого навчального закладу.

Останніми роками дослідженнями розвитку креативності майбутніх учителів займалися І. Гриненко, О. Дунаєва, Т. Заячук, Н. Кичук, О. Куцевол, Н. Мартинович, В. Фрицюк, І. Шахіна, І. Яковенко та інші.

На сьогодні накопичено величезний обсяг фактичного матеріалу з проблеми розвитку креативності. Мета цієї статті: проаналізувати погляди сучасних дослідників та виявити основні шляхи розвитку креативності майбутніх учителів різних профілів навчання.

У науковій літературі термін «креативність» вперше з'явився завдяки працям американського психолога Дж. Гілфорда в 60-х роках ХХ ст. для позначення здатності індивіда до творчості [11], проте і сьогодні немає єдиної думки щодо визначення цього поняття.

Так **І. Гриненко** розглядає креативність «у широкому розумінні слова як духовну здібність культурної (цілісної) особистості створювати новий продукт (ідеальний чи матеріальний) завдяки мотивації успіху, збагаченню ментального досвіду та стану психофізіологічної когерентності» [1, с. 34–35]. Ним доведено, що рівень креативності майбутніх учителів гуманітарного профілю зростає, якщо у процесі фахової підготовки забезпечити:

- організацію знаково-символьної діяльності на основі технології креативного багаторівневого кодування інформації;
- аксіологізацію гуманітарних знань завдяки рефлексії їх ціннісного та смислового аспектів і актуалізації основних аксіологічних ідей Добра, Істини, Краси;
- створення на заняттях креативного клімату внаслідок усунення бар'єрів креативності тощо.

Дещо по-іншому до означеної проблеми підходить **О. Дунаєва**. Вона бачить креативність як «здатність особистості сприйняти проблему та, використовуючи найоптимальніші для цього можливості, створити новий, оригінальний продукт соціальної важливості» [2, с. 6]. На її думку процес

формування педагогічної креативності майбутніх учителів відбуватиметься більш продуктивно завдяки впровадженню інтерактивної технології, змістову основу якої складають такі педагогічні умови:

- усвідомлення студентами на рівні переконань соціально-професійної вагомості педагогічної креативності через організацію педагогічного спілкування в підсистемі «викладач-студент-учень», підґрунтям якого виступають інноваційні процеси в освітній галузі;
- створення педагогічно-креативного середовища у вищій школі;
- сприяння розвитку позитивної професійної Я-концепції майбутніх учителів.

О. Куцевол креативність визначає як «інтегративну сукупність якостей особистості, що визначає її готовність до творчості в будь-яких сферах людської діяльності; як творчі здібності людини, котрі можуть проявлятися у мисленні, почуттях і діях; як здатність породжувати різноманітні оригінальні ідеї» [6, с. 49]. Нею обґрунтовано та експериментально доведено, що процес розвитку креативності майбутніх учителів літератури в контексті їхньої професійно-методичної підготовки буде ефективним, якщо:

- переосмислити з позицій креативної освітньої парадигми мету, зміст, методи і види навчальної діяльності студентів-філологів у вищих навчальних закладах;
- перенести вектор методичної підготовки майбутніх учителів літератури з нормативно-регламентованого на творчий компонент;
- сформувати в них чіткі уявлення про креативогенну сутність професійної діяльності вчителя літератури, методичну творчість, педагогічну креативність і креативні якості, професійно необхідні для роботи словесника;
- сформувати стійку мотиваційну спрямованість суб'єктів навчання на творчу методичну діяльність у майбутній професії;
- використовувати інтенсивні форми і методи навчання;
- сприяти саморозвитку й самовдосконаленню креативних якостей особистості, професійно сутнісних для викладання літератури.

В. Фрицюк дотримується наступної позиції: креативність – «динамічна, інтегративна особистісна характеристика, яка визначає здатність до творчості і є умовою самореалізації особистості» [8, с. 45]. Згідно з її поглядами, високого рівня креативності майбутніх учителів музики в процесі професійної підготовки можна досягти за таких педагогічних умов:

- розвиток творчої мотивації;
- формування чітких уявлень про сутність креативності;
- активізація самостійної творчо-пошукової діяльності;
- забезпечення зразків креативної поведінки;
- створення підтримуючого середовища.

Інша українська дослідниця **І. Шахіна** доводить ефективність

використання засобів мультимедіа в процесі формування креативності майбутніх учителів математики. Означений термін вона розкриває як «суму інтелектуальних та особистісних особливостей індивіда, який здатен самостійному висуванню проблеми, генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні та нешаблонні способи вирішення проблемних завдань» [9, с. 41].

Сьогодні в педагогічній літературі багато уваги приділяється проблемі розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів. Оскільки ми дотримуємося позиції, згідно з якою креативність є складовою частиною творчого потенціалу, то вважаємо за необхідне вивчити літературу цього спрямування.

Так, *І. Яковенко*, дотримується поглядів, згідно з якими процес розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів має потребу в педагогічному супроводі. Умовами, що забезпечують продуктивність цього процесу, є:

- формування творчого освітнього простору студента;
- використання рефлексивно–креативного підходу в керуванні розвитком творчого потенціалу майбутнього педагога;
- формування готовності студента до творчої самореалізації [10].

Збагатити творчий потенціал майбутніх учителів можна завдяки використанню дослідницької діяльності в процесі навчання. Це стверджує відомий вчений *Н. Кичук*: «Навчально-дослідницька робота студентів може виступати суттєвим фактором формування первинного професійного досвіду студентів в їхньому творчому відношенні до педагогічної діяльності» [4, с. 5]. Особливу роль в цьому він приділяє заняттям з педагогіки, зокрема рішення типових та нестандартних педагогічних ситуацій, як найважливішій передумові формування творчої особистості майбутнього вчителя, бо саме вони дозволяють відчувати допустимість існування різноманітних варіантів вирішення, визначити достоїнства та недоліки кожного з них.

В Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка вже понад двадцять років плідно працює над проблемою розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів *Н. Мартинович*. Основними умовами зазначеного процесу педагог вважає формування загальної культури студентів, оволодіння механізмами та прийомами творчої діяльності, використання різних видів мистецтва. До програми підготовки майбутніх учителів включено розроблений Н. Мартинович спецкурс «Розвиток творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя засобами мистецтва», в межах якого студентами вивчаються актуальні проблеми педагогічної творчості, творчого потенціалу, розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя засобами мистецтва. По закінченню вивчення спецкурсу студенти

складають залік, проте у зовсім незвичній, творчій формі: кожна група повинна написати сценарій та зробити за ним постанову, використовуючи різноманітні педагогічні технології з використанням засобів мистецтва. Обов'язковою умовою складання заліку є залучення до заходу всіх студентів групи [7].

Ми розуміємо під **креативністю** інтегральну якість особистості, яка визначає здатність до творчості в будь-яких сферах людської діяльності і проявляється через спроможність бачити проблеми, знаходити нові оригінальні й продуктивні шляхи їхнього вирішення.

Відповідно, **креативність майбутнього вчителя природничого профілю** – це інтегральна якість особистості останнього, яка визначає здатність до творчості й розвивається в процесі фахової підготовки та подальшої професійної діяльності. Вона проявляється через уміння створювати креативну атмосферу, бачити педагогічні проблеми, знаходити нові оригінальні й продуктивні шляхи їхнього вирішення, творчо використовуючи природні об'єкти та хіміко-біологічний експеримент.

Ми вважаємо, що ефективність розвитку креативності майбутніх учителів природничого профілю зростає, якщо в процесі вивчення фахових дисциплін дотримуватися логічної єдності мети (високого рівня розвитку креативності майбутніх учителів природничого профілю) та наступних умов:

- формування у студентів чіткого уявлення про сутність поняття «креативність»;
- встановлення у студентів стійкої креативної мотивації через використання природних об'єктів та їхніх відображень в різних сферах мистецтва для формування позитивного емоційного стану студентів під час занять та креативний підхід до проведення хіміко-біологічного експерименту на заняттях для підвищення захопленості обраною професією;
- створення середовища, сприятливого для розвитку креативності майбутніх учителів природничого профілю шляхом усунення бар'єрів креативності та демонстрацією викладачами зразків креативної поведінки;
- використання сучасних (комп'ютерних та активних) технологій навчання.

Таким чином, проаналізувавши погляди сучасних дослідників на проблему розвитку креативності майбутніх учителів, можна виявити основні шляхи розвитку креативності майбутніх учителів різних профілів навчання:

- 1) формування чітких уявлень про сутність креативності;
- 2) формування стійкої творчої мотивації;
- 3) створення установки на саморозвиток та самовдосконалення креативних якостей особистості;
- 4) створення на заняттях креативного клімату;

- 5) активізація науково-дослідницької діяльності;
- б) використання різноманітних інноваційних педагогічних технологій, які сприяють розвитку креативності.

Треба відзначити, що на сьогодні питання щодо розвитку креативності майбутніх учителів природничого профілю в процесі фахової підготовки є майже не розробленим, тому – перспективним для подальшого педагогічного дослідження. Запропоновані нами педагогічні умови потребують експериментальної перевірки, над чим ми працюємо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриненко І.В. Педагогічні умови розвитку креативності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / І.В. Гриненко. – Т., 2008. – 20 с.
2. Дунаєва О.М. Формування педагогічної креативності майбутніх учителів в процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти» / О.М. Дунаєва. – Вінниця, 2008. – 20 с.
3. Заячук Т.В. Формирование творческих способностей студентов педагогического вуза с использованием средств дисциплин «Хореография» и «Подвижные игры» : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.04. – «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» / Т.В. Заячук. – СПб., 2007. – 22 с.
4. Кичук Н.В. Обогащение творческого потенциала будущих учителей в процессе учебно-исследовательской деятельности : метод. рекомендации для студ. пед. вузов / Н.В. Кичук. – Измаил, 1991. – 25 с.
5. Коротяев Б.И. Творческие начала в подготовке будущего учителя / Борис Иванович Коротяев // Учение – процесс творческий : кн. для учителя / Б. Коротяев. – [2-е изд.]. – М. : Просвещение, 1989. – С. 141–158.
6. Куцевол О.М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання української літератури» / О.М. Куцевол. – К., 2007. – 46 с.
7. Мартинович Н.С. Развитие творческого потенциала личности будущего учителя средствами искусства : метод. пос. / Ніна Семенівна Мартинович. – [вид 2-ге]. – Луганськ : вид-во ЛНПУ, 2002. – 48 с.
8. Фрицюк В.А. Формування креативності майбутніх учителів музики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Валентина Анатоліївна Фрицюк. – Вінниця, 2004. – 20 с.
9. Шахіна І.Ю. Формування креативності у майбутніх учителів математики засобами мультимедіа : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.

- наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / І.Ю. Шахіна. – Вінниця, 2007. – 20 с.
10. Яковенко И.М. Педагогическое сопровождение развития творческого потенциала будущего педагога в условиях вуза : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / И.М. Яковенко. – Петропавловск – Камчатский, 2006. – 23 с.
- Guilford J.P. The nature of human intelligence / J.P. Guilford. – N.Y. : McGraw – Hill, 1967. – 538 p.